

जिह्वागतोगभेदे यथाह सुश्रुतः । “जिह्वागास्तु कण्ट-
काल्लिङ्गिभिर्दोषैरलास उपजिह्विका च” इत्युक्त्वा
“जिह्वाऽनिष्ठेन स्फूर्तिता प्रलुप्ता भवेत्तु शाकच्छदन-
प्रकाशा । पित्तेन पीता परिदह्यते च चिता सरक्तैरपि
कण्ठकैश्च । कफेन गुर्वी वल्ललाचिता च सांसोदृतैः
शाल्मलिकण्टकामैः । जिह्वातले यः श्वयथः प्रगाढः
सोऽलाससंज्ञः कफरक्तमूर्त्तिः । जिह्वां स तु स्तम्भयति
प्रवृत्ते मूले तु जिह्वा भ्रष्टमेति पाकम्” ॥ स तु असाध्यरोगः
यथोक्तं तत्रैव । “असाध्या अपि वक्ष्यन्ते रोगा ये यत्र
यादृशा” इत्युपक्रम्य “जिह्वागतेष्वलासस्तु तावद्व्येषुदं तथा”
इत्यनुभिधाय “असाध्याः कीर्त्तिताहेते रोगा नव दशैव च”

अलि पु० अलति दंशे, कूजिते, शब्दिते, वा समर्थो भवति
अल-इत् । १ अमरे, “अलमलेरिव गन्धरसावम्” भाषः ।
“श्यामीभूताः कुसुमसूक्ष्मेऽलीनाम्” “मङ्गदपाति पटलैर-
लीनाम्” इति च भाषः “अलिपङ्कीरनेकयस्त्रया” कुमा०
२ वृश्चिके, ३ कान्ते, ४ कोकिले, ५ वृश्चिकराशौ च स च
द्वादशधा विभक्ताराशिक्रम्याष्टमो भागः विशाखाद्यपादा-
नुराषाज्येष्टारूपः । ईसुरायां च ।

अलिक न० अल्यते भूष्यते अल-कर्मणि इकन् । ललाटे ।
“असंस्कृतालिकनीमलिकलेखाम्” काद० ।

अलिकुलसङ्कुल पु० अलिकुलेन सङ्कुलः व्याप्तः । १ कुलघृष्टे
राजनि० । २ भ्रमरकुलव्याप्ते ति० “अलिकुलसङ्कुल कुसुम
निराकुल नवदलमालतमाले” जयदेवः ।

अलिगर्भ पु० अलिरिव वृश्चिक इव गृध्रोति गृध्र-अच् ।
(आलय) इतिख्याते सर्पभेदे श०र० ।

अलिगु पु० अलिरिव दुःसहा मौर्वाणी अस्य । गर्गादिगण
पठिते ऋषिभेदे । ततः गोले यज् आलिगव्यः । तदपत्ये
पुंस्त्री० स्त्रियां तु लोहितो० षफः । आलिगवायनी ।

अलिङ्ग ति० नास्ति लिङ्गं चापकहेतुश्चिङ्गं वा यस्य । १ अनु-
मापकहेतुशून्ये २ चिङ्गशून्ये च । वेदान्तिमतसिद्धे परमा-
त्मनि पु० । न०त० । लिङ्गभिन्ने ३ अननुमापके तच्च सांख्य-
मते “हेतुमदनित्यमव्यापि सक्रियमनेकमाश्रितम् लिङ्गम् ।
शावयवं परतन्त्रं व्यक्तं विपरीतमव्यक्तम्” सा०का०
उक्तमव्यक्तम् । “अकार्यं नित्यं व्यापि अक्रियम् एकमना-
श्रितमलिङ्गमनवयवं स्वतन्त्रमव्यक्तमिति” सा०त०कौ० ।
तद्धि न कस्यापि लिङ्गम् कार्येषु कारणानुमानमिह
विवक्षितं तेन संहत्यकारित्वेन परार्थतया तस्य पुरुषानु-
माकत्वेऽपि न क्षतिरिति च तत्रानुसन्धेयम् “तदलिङ्ग-

मेकद्रव्यत्वात् कर्मणः” वै०सू० । “कर्म न तावत् सम-
वायिकारणतया आकाशमनुमापयति कर्मण एकद्रव्यत्वात्
एकमात्रमूर्त्तिसमवायिकारणत्वात्” वै०सू० उ० । ४ दुष्ट-
चिह्ने च । [भिन्ने ब्रह्मचारिप्रभृतौ ।

अलिङ्गिन् ति० न लिङ्गी वेशधारो । कपटवेशधारि-
अलिजिह्वा स्त्री अलिरिव क्षुद्रा जिह्वा । जिह्वामूलस्थयां क्षुद्र
जिह्वायाम् (आलजिभ) स्वार्थे कन् अत इत्त्वम् । तत्रैव ।

अलिञ्जर पु० अलनमलिः अल-इत् नं जरयति जृ-अच्
पृषो० छम् । (जाला) इति ख्याते ऋण्ये जलाधारे
पालभेदे मणिके । “उदकान्तमुपानीय मत्स्यं वैवस्वतो
मनुः । अलिञ्जरे प्राक्षिपत् चन्द्रांगुसदृशप्रभम्” भा०व०प० ।

अलिदूर्वा स्त्री अलिरिवाकारेण दूर्वा । मालादूर्वायाम् ।

अलिन् पु० अलं वृश्चिकपुच्छस्यकण्टकं विद्यतेऽस्य इति,
अल-इति वा । १ वृश्चिके, २ अमरे च । ‘मलिनिमाऽलिनि
माधवयोपिताम्’ भाषः स्त्रियां ङीप् अलिनी ‘रसता-
लिनी शिलीम्बे’ भाषः ।

अलिन ति० अल-बा० इनन् । पर्याप्ते तपोभिरतिप्रवृत्ते ।
आ पक्थासोभलानसोभननालिनासो विधाश्विनः” ऋ०
७।१८।७। “अलिनाः तपोभिरतिवृद्धाः” सा० ।

अलिन्द पु० अल्यते भूष्यते अल+कर्मणि किन्दच् । १ द्वार
प्रकोष्ठे २ बहिर्द्वारवर्तिनि चत्तराकारे प्रदेशे । “यस्या-
मलिन्देषु न चक्रुरेव ह्युघाङ्गना गोमयगोमखानिः” भाषः
३ बहिर्द्वारभागमाले ३ देशभेदे ४ बह्वेशतासिन् ५ तद्वाजनि च
ब०व० । “अलिन्दाः कालवाचैव कुण्डकाः करटा स्तथा”
भा० उ० प० जम्बूखण्डविभागे प्राच्यजनपदकथने ।
गौरादिगणपाठात् स्त्रियां ङीष् । अलिन्दी ।

अलिपक पु० कुत्सितवर्णेन लिप्यते लिप-बा० कर्मणि वुन् ।
१ कोकिले २ ऋद्धे ३ कुक्कुरे च भेदि० ।

अलिपत्रिका स्त्री अलिर्दृश्चिक इव पत्रमस्याः वा कपि अत्र
इत्त्वम् । वृश्चिकपत्राख्यलतायाम् । अलिपर्यथ्यत्व ।

अलिप्रिय न० इत० । १ कोकण्ठे रत्नोत्पले २ भ्रमर-
प्रिये ति० ३ पाटलादृष्टे राजनि० ।

अलिमक पु० अलिरिव मक्कते-मक्क अच् पृ० कलोपः ।
१ भेके २ कोकिले ३ ऋद्धे ४ मधुकण्ठे ५ पद्मकेशरे च भेदि० ।

अलिमोदा स्त्री अलीनु मोदयति मुद+णिच् अण् । मणिकारीदृष्टे
अलिम्यक पु० कुत्सितं लिप्यते वस्येन लिप-बा० कर्मणि घ
न०त० संज्ञायां कन् । १ ऋद्धे २ कोकिले ३ मधुकण्ठे ४ भेके
५ पद्मकेशरे च ।